

II. CHESTIUNEA ORIENTALĂ

ACȚIUNI DIPLOMATICE ALE MARILOR PUTERI EUROPENE ÎN ANII 1853-1854 PRIVIND SITUAȚIA POLITICĂ A PRINCIPATELOR ROMÂNE

Dinică Ciobotea*

Résumé: Des actions diplomatiques des grandes puissances européennes dans les années 1853-1854 concernant la situation politique des Principautés Roumaines

Les puissances occidentales ont interprété l'occupation des Principautés par les russes (1853) pas seulement comme une partie de la Question Orientale, mais aussi comme un renversement des rapports politiques européennes. Le déroulement de la guerre a été accompagné par des actions diplomatiques (y compris les deux Conférences de Vienne) qui ont abouti au Congrès de Paris. Les attitudes concernant l'avenir des Principautés ont varié, la France, la Russie, la Prusse et la Sardaigne se montrant généralement favorables aux aspirations des Roumains.

Mots clé: Guerre de Crimée, Principautés Roumaines, puissances, diplomatie, union.

Intrarea armatelor țariste pe teritoriul Moldovei la 4 iulie 1853 și ocuparea Bucureștilor la 25 iulie 1853 a fost momentul care, pentru domnitorii români, a însemnat asumarea unei atitudini pro sau contra Rusiei, iar pentru Poartă, Marea Britanie și Franța un „casus belli”. Rusia încălca tratatul din 1841 prin care se angajase să nu violeze teritoriul Principatelor. Spre deosebire de anul 1848, când Rusia și-a motivat intervenția sa, în vara anului 1853 singurul principiu care a stat la invadarea și ocuparea Principatelor a fost că „pentru asigurarea executării de către turci a tratatelor vechi cu Rusia, călcate în prezent de către sultan, țarul este silit să ocupe Principatele de la Dunăre – Moldova și Valahia”. În acest mod, Rusia devenea statul dominator peste zona Dunării, care, începând cu 1395, devenise hotar geopolitic între Europa creștină și Imperiul otoman islamic.

* Prof. univ. dr., Universitatea din Craiova.

De altfel, intrarea armatelor țariste în Principate era bine reglementată prin tratate bilaterale ruso-turce, dar și prin tratate colective ale puterilor europene. Tratatul de la Adrianopol din 1829 prevedea astfel o singură posibilitate de intervenție rusească pe teritoriul Țărilor Române doar, în cazul în care privilegiile lor ar fi fost încălcate de Imperiul Otoman. Convenția de la Balta-Liman, încheiată sub amenințarea anului revoluționar 1848, dădea posibilitatea Turciei și Rusiei, să intervină pentru restatoinicirea ordinii în cazul unor tulburări sociale în următorii șapte ani. Cum în 1853, în Principate nu a existat nici un eveniment social deosebit, care ar fi motivat legitimitatea invadării teritoriilor lor de puterile suzerană și protectoare, ocuparea acestora nu era decât o declarație de război a Rusiei contra Imperiului otoman.

Ocuparea Principatelor de către armatele țariste a fost interpretată de occidentali ca fiind nu numai o parte a *Chestiunii orientale*, ci o răsturnare a raporturilor dintre forțele politice europene. Calea diplomatică pentru retragerea armatelor țariste din Principate, promovată de Austria, nu a fost adecvată. De aceea, singura soluție a rămas războiul, care s-a dimensionat de la început la nivelul întregului continent. Principatele Române intrau în această vastă conflagrație ca parte integrantă și element fundamental în soluționarea ei, de ele depinzând menținerea integrității statului otoman¹. Protectoratul rus asupra Principatelor, în noua situație reducând suzeranitatea otomană la o stare nominală, și protecția ortodocșilor din Turcia cântăreau enorm în balanța de putere în sud-estul Europei dintre Rusia și Occident. În fața pericolului rusesc, între 16-25 iulie 1853, reprezentanții la Constantinopol ai Marii Britanii, Franței, Austriei și Prusiei au semnat un protocol de colaborare. Ei conveneau, împreună cu Reșid-pașa, ca – prin demersuri colective la Viena –, Rusia să fie convinsă să evacueze Țările Române și să se restaureze asupra acestora suzeranitatea otomană². Acordul Puterilor europene în contra Rusiei deja era un fapt împlinit la sfârșitul anului 1853. La 20 decembrie, prin ministrul ei de externe Franța își informa agenții diplomatici că la Viena survenise un acord între Austria, Franța, Marea Britanie și Prusia care stabilea că diferendul provocat de Rusia prin ocuparea Țărilor Române avea un „caracter european”³.

O primă măsură luată de puterile atlantice a fost blocada țărmurilor rusești ale Mării Negre de către francezi și englezi (navelor rusești interzicându-li-se navigația – *n.n.*) „ca o garanție echivalentă cu părțile ocupate de ruși ale teritoriului turcesc (adică, Principatele Române – *n.n.*) și care – după expresia lui Napoleon al III-lea – să poată ușura încheierea păcii, întrucât ar putea deveni obiect de schimb”⁴. Încercările de reglementare a retragerii Rusiei din Principate în schimbul

¹ Apostol Stan, *Protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române. 1774-1856*, București, Editura Saeculum I.O., 1999, p. 265-266: „Prin ocuparea celor două state, Rusia precipita soluționarea definitivă în folosul său a moștenirii Imperiului otoman”.

² Ghenadie Petrescu, D.A. Sturdza, D.C. Sturdza, *Acte și documente relative la istoria renascerii României*, II, București, 1890, p. 182-184.

³ *Ibidem*, p. 290.

⁴ Apud E.V. Tarlé, *Războiul Crimeii*, I, București, ESPLA, 1952, p. 357.

unui alt tratament impus flotei ruse în Marea Neagră, printr-o corespondență și vie activitate diplomatică a lui Kiselev pe lângă împăratul Napoleon al III-lea sau a lui Brunnov pe lângă prim ministrul britanic lordul Aberdeen, nedând rezultate, războiul se va extinde cuprinzând în desfășurarea lui și Anglia și Franța⁵. La începutul anului 1854, concomitent cu trecerea armatelor rusești peste Dunăre și numirea lui Paschevici comandant al tuturor trupelor de la granița apuseană a Rusiei, inclusiv a celor care se aflau în Țările Române, Austria se va pronunța tot mai mult contra Rusiei. Concomitent, Anglia îndemna pe regele Prusiei, Friedrich Wilhelm al IV-lea să intre în război împotriva Rusiei. În fața eșecurilor sale și ale lui Franz Iosef, Anglia și Franța s-au hotărât „să nu se aștepte și să se grăbească declararea războiului”⁶. În paralel cu acțiunile diplomațiilor britanică și franceză de a solidariza toate marile puteri occidentale în contra Rusiei, aceasta din urmă a încercat în ultimul ceas să preîntâmpine acest lucru. La 15 ianuarie 1854, Rusia propunea Austriei și Prusiei un fel de alianță, un acord de neutralizare în vederea detașării lor de Franța și Marea Britanie. În acest sens oferea o ripostă a ei în cazul în care cele două țări atlantice ar fi atacat Austria și Prusia; în schimb propunea un plan de pace potrivit căruia ar fi trebuit: 1) să fie recunoscute tratatele anterioare ruso-turce privind Moldova, Țara Românească și Serbia; 2) să se acorde o confirmare specială privind aplicarea libertăților religioase și imunităților ortodoxe cu Imperiul otoman; 3) să fie evacuate Principatele și restaurată administrația acestora potrivit Tratatului de la Adrianopole; 4) să se mențină în vigoare tratatul din 1841 privind integritatea Imperiului otoman⁷. Toate aceste propuneri reliefau clar ideea expansionistă (anexionistă) a Rusiei, temporar învâluită într-o recunoaștere internațională explicită a protectoratului ei asupra Moldovei, Țării Românești și Serbiei.

La 8/20 aprilie 1854, la Berlin, s-a încheiat o alianță militară ofensivă și defensivă între Austria și Prusia, în urma căreia Austria a trimis trupe la granițele de nord-est și sud-est ale imperiului său. Pe la jumătatea lunii iunie, campania dunăreană a Rusiei era aproape lichidată. Austria a încheiat cu Turcia două convenții potrivit cărora Habsburgii obțineau dreptul de a ocupa vremelnic Albania, Muntenegru și Bosnia și, totodată, erau invitați să ocupe Principatele Dunărene⁸. La începutul lunii iulie, după ridicarea asediului Silistrei și retragerea armatei ruse

⁵ Istoricul E.V. Tarlé a comentat astfel situația creată: „Napoleon propunea lui Nicolae (țarul Rusiei – *n.n.*) să-și retragă trupele din Moldova și Valahia și promitea că, în acest caz, Franța și Anglia își vor retrage escadrele din Marea Neagră. Apoi, țarul ar trebui să înceapă tratative, iar tratatul pe care-l vor elabora să fie supus spre examinare și aprobare celor patru puteri: Anglia, Franța, Austria și Prusia. Împăratul Franței consideră această propunere drept o ieșire dintr-o situație foarte primejdioasă. El justifică și explică însă și apariția în Marea Neagră a escadrelor aliate, cu o urmărire directă a atacului flotei ruse împotriva celei turcești și a nimicirii acesteia din urmă în golful Sinope. După părerea lui Napoleon, acest lucru lovea în onoarea Franței” (*ibidem*, p. 356); vezi și *Istoria diplomației*, vol. I, București, Editura Științifică, 1962, p. 571 și urm.

⁶ *Ibidem*, p. 383.

⁷ *Ibidem*, p. 402.

⁸ Leonid Boicu, *Austria și Principatele Române în vremea războiului Crimeii (1853-1856)*, București, Editura Academiei, 1972, p. 99 și urm.

la nord de Dunăre, Franța a elaborat condițiile de pace pentru Rusia, acceptate foarte repede și de Austria. Între cele patru condiții, prima prevedea evacuarea completă a Moldovei și Țării Românești de către ruși și înlocuirea protectoratului rusesc asupra Principatelor printr-un protectorat comun al tuturor marilor puteri⁹. La scurtă vreme, Austria, după ce a înștiințat toate puterile despre intențiile sale, a trecut la ocuparea Țărilor Române, acolo de unde se retrăgeau oștirile țariste, încă din iunie. La început, Anglia, Franța și Prusia n-au protestat la acțiunea Austriei. Dar, după ce aceasta din urmă a trecut la fapte, Prusia „pe neașteptate”, luând în considerare noua situație creată, s-a considerat dezlegată de obligațiile asumate prin tratatul din 20 aprilie. Austria a acționat formal ca mandatar al Porții (puterii suzerane) în baza convenției de la Boyadji Keuy (Boiagi-Kioi) din 2/14 iunie 1854. Ea se angajase să restabilească starea legală de dinainte de ocupație pentru ca, la încheierea păcii, să-i restituie cele două țări¹⁰.

Toate aceste lupte diplomatice, politice, cât și cele care se desfășurau pe frontul de la Dunăre, arată cât de integrate în sfera politicii europene au fost Țările Române în anii 1853-1854, devenind un nod gordian al soluționării războiului și păcii. În formulările diplomatice de pace făcute de francezi și britanici, concomitent cu presiunile militare de retragere a rușilor din Principate, s-au inclus prevederi tot mai clare pentru impunerea unui nou statut politico-juridic internațional Țării Românești și Moldovei. Se soluționau în acest mod stabilitatea sud-estului european, pacea în zona Dunării de Jos, stoparea politicii anexioniste a Rusiei, menținerea *statu-quo*-ului în *Chestiunea orientală*, corectarea poziției de singură putere maritimă a Rusiei în Marea Neagră, reglementarea navigației și comerțului european pe Dunăre prin reconsiderarea posesiunii exclusive a gurilor Dunării de către aceeași putere. De aceea, lordul Clarendon, la 22 iulie 1854, într-o scrisoare către reprezentantul Marii Britanii la Viena, Westmorland, aprecia că „*statu-quo*-ul de dinaintea războiului va trebui să sufere importante modificări”¹¹. În ceea ce privește poziția marilor puteri ea a fost nuanțată și nu rareori oscilantă. Puterile nu au adoptat o poziție constantă față de dorințele românești, dar nici n-au putut să le ignore, în cele din urmă atitudinea lor a variat în funcție de propriile lor interese. Unele dintre ele (Franța, Rusia, Prusia și Sardinia) s-au arătat favorabile, în general, năzuințelor românești, Anglia a trecut succesiv de la o poziție la alta pentru ca Imperiile Otoman și cel Habsburgic să se situeze pe constante poziții ostile. Dar Franța ca și Sardinia au avut în vedere, în mai multe rânduri, eventualitatea schimbului Principatelor pentru a obține din partea Austriei unele compensații în Italia, iar Rusia a căutat îndeosebi să contracareze Anglia, Austria și Turcia și să-și sporească prestigiul în Principate.

⁹ Celelalte condiții avansate pentru viitorul tratat de pace au fost: libertatea navigației pe Dunăre, trecerea protecției supușilor creștini ai sultanului în mâinile marilor puteri, și revizuirea tratatului din 13 iulie 1841 cu privire la strâmtori – *n.n.*

¹⁰ *Acte și documente relative la istoria renascerei României*, II (1844-1856), București, 1889, p. 459-460, 550; I. Nistor, *Ocupația austriacă în Principate 1854-1857 după rapoartele lui Coronini*, București, 1939, p. 6.

¹¹ *Acte și documente relative la istoria renascerei României*, II, p. 474.

La sfârșitul anului 1854 – după trecerea Austriei de partea Puterilor occidentale, în războiul Crimeii – discuțiile diplomatice s-au purtat în jurul celor patru puncte – înscrise în „Memorandul” englez, din 16/28 decembrie și care urmau să fie impuse drept condiții în tratativele de pace cu Rusia. Conferința care a dezbătut „cele patru puncte ca bază a păcii” a avut loc la Viena. Ele au fost calificate – de diplomația occidentală – drept „quatre articles de foi du <credo> diplomatique européen”¹². În unanimitatea punctelor de vedere ale marilor puteri, determinate de zdruncinarea situației geopolitice europene de către Rusia, reprezentanții lor, reuniți la 28 decembrie 1854 la Viena, au remis generalului Mihail Goriakov, care între timp evacuasese teritoriul Țării Românești și Moldovei, un proiect de pace care lua în considerare mai toate problemele politicii europene. Se prevedeau următoarele: 1) abolirea protectoratului exclusiv al Rusiei asupra Principatelor Române și Serbiei; 2) instituirea garanției colective a marilor puteri pentru aceste țări; 3) anularea tratatelor ruso-otomane referitoare la privilegiile și imunitățile țărilor menționate, dându-le noi reglementări menite a satisface atât interesele lor, cât și pe cele ale puterii suzerane și ale Europei; 4) abolirea unei prevederi din Tratatul de la Adrianopol prin care se scotea de sub controlul Rusiei cursul inferior al Dunării; 5) revizuirea locului Imperiului otoman în conceptul de echilibru european prin revizuirea Tratatului din 13 iulie 1841 de la Londra și lichidarea preponderanței Rusiei; 6) se cerea Rusiei să renunțe la protectoratul ei asupra creștinilor din Imperiul otoman în favoarea unei legislații speciale de respectare a identității acestora¹³.

În contrapondere, Rusia nu a cedat acestor propuneri și a încercat să salveze situația în războiul cu aliații în peninsula Crimeea. Într-adevăr, se încheia astfel o întreagă epocă de expansiune teritorială și de dominație, care dura de patru decenii.

Sub aceste auspicii și în asemenea condiții ale războiului s-a ajuns la prima Conferință de la Viena a plenipotențiarilor Austriei, Franței, Marii Britanii, Turciei și Rusiei din 15 martie – 4 iunie 1855. Acum, toate marile puteri, cu excepția Rusiei, au propus restituirea suzeranității Porții în provinciile imperiului ei contestate de țar și instituirea protectoratului colectiv pentru Principatele Române sub calitatea căruia li se îngăduia să aibă o administrație independentă și națională¹⁴, forță armată națională și un sistem defensiv elaborat împreună cu Poarta și cu marile puteri europene. În timpul dezbaterilor Conferinței, la 1 martie 1855, reprezentantul Franței, baronul Bourquency – obiectând la o chestiune de formulare la punctul 1 – a introdus la masa tratativelor ideea Unirii Principatelor, arătând că nu voia să excludă, posibilitatea de reunire a teritoriilor ambelor provincii într-una

¹² Leonid Boicu, *Geneza „chestiunii române” ca problemă internațională*, Iași, Editura Junimea, 1975, p. 130.

¹³ *Acte și documente relative la istoria renascerei României*, II, p. 560; vezi și Apostol Stan, *Protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române. 1774-1856*, p. 276-277; Vladimir Osiac, *Istoria modernă a României*, Craiova, Editura Universitaria, 1999, p. 133.

¹⁴ Nici străinii din Principate, care ar fi produs dezordine, nu beneficiau de protecția statelor lor (cf. *Acte și documente relative la istoria renascerei României*, II, p. 624).

singură. La 20 martie 1855, tot el a cerut să se depună ca anexă la protocol un memorandum francez care propunea unirea Moldovei cu Țara Românească. În memorandum se arăta: unirea se întemeia pe identitatea de limbă, de obiceiuri, de legi și interese, era unanim dorită și preconizată încă de Regulamentul Organic; se mai propunea o domnie ereditară cu un prinț indigen „sau, mai bine”, unul ales dintr-o familie domnitoare europeană. Oficial, problema Unirii Principatelor era impusă ca problemă europeană. Conferința a fost suspendată, în iunie 1855, fără a se ajunge la vreun rezultat, dar lucrările au fost necesare pentru pregătirea Congresului de pace. Totuși, înaintea acestuia, a avut loc Conferința ambasadurilor de la Constantinopol, convocată în continuarea celei de la Viena, care și-a încheiat lucrările la 30 ianuarie/11 februarie 1856, fără a mai lua în discuție problema Unirii Principatelor. Sfârșitul războiului a dus, însă, la modificarea pozițiilor Puterilor, apropiindu-se Franța de Rusia. În cele din urmă, Moldova, Țara Românească și Serbia se consolidau ca entități autonome și naționale prin faptul că imunitățile și privilegiile lor erau transferate în dreptul public european¹⁵. De aici și până la conștientizarea Europei asupra unității politico-statale a românilor din cele două state Moldova și Țara Românească nu a mai rămas decât un pas, căci această problemă deja fusese enunțată la 26 martie 1855 în cadrul Conferinței de la Viena.

Tot la Viena, într-o nouă Conferință, desfășurată în condițiile victoriilor aliaților în Crimeea, la 1 februarie 1856 s-a încheiat un protocol semnat de plenipotențiarilor Austriei (Buol-Schauenstein), Franței (Bourgueney), Marii Britanii (G.H. Seymour), Turciei (Ihsan) și reprezentantul Rusiei (Gorciakov) prin care se prevedeau măsurile discutate în conferința din primăvara anului 1855, plus o rectificare a frontierei Rusiei în sudul Basarabiei¹⁶. Așadar, în condițiile anilor de confruntare militară, în care se angajaseră mai toate puterile mari, la Dunăre, în Caucaz, în Kamciatka, în Mediterană și în Marea Baltică, „problema românească a reprezentat, în anumite momente, o componentă esențială a politicii europene”¹⁷. Încă din 1853, Blondeel von Cuelébroeck (Belgia) considera căderea Imperiului otoman ca inevitabilă și de aceea propunea, pentru evitarea unei catastrofe politice internaționale crearea între Rusia și Turcia a unui stat tampon (ca o Belgie), prin eliberarea Moldovei, Țării Românești și Serbiei și transformarea acestora în state neutre și independente. Problema Principatelor, constata Blondeel, apărea, atunci, mereu pe „primul plan”, reprezentând „marea problemă a momentului”. Bucureștiul ajunsese „unul din teatrele cele mai interesante ale epocii”, iar unirea Principatelor, chiar dacă ar fi dus la ruperea legăturilor de suzeranitate cu Poarta ar fi avut consecințe mult mai importante în plan politic european¹⁸. În 1855, secretarul legației Belgiei la Constantinopol, care a succedat lui Blondeel, Joseph Jooris, cât și consulul general al Belgiei la București, Jaques Poumay, rămâneau la

¹⁵ Apostol Stan, *Protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române. 1774-1856*, p. 279.

¹⁶ *Acte și documente relative la istoria renascerei României*, II, p. 909.

¹⁷ Gheorghe Platon, *Personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza în documente diplomatice și în presa europeană*, în „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, nr. 7, 1992, p. 56.

¹⁸ *Ibidem*.

aceleași concluzii. Ultimul chiar adăuga că destinul politic al Principatelor (acest „grânar al abundenței”) pentru trupele țariste, („cartier al tuturor invaziilor ruse împotriva Turciei, secretul și scopul tuturor agresiunilor”) „va trebui să exercite o mare influență asupra relațiilor și a comerțului european”¹⁹. Spre un asemenea consens se orientau sau gândeau cele mai multe dintre statele puternice din Europa. În acest sistem de relații, Rusia, Turcia și Austria, chiar dacă înțelegeau perfect locul istoric al unui stat românesc independent, nu puteau să se debaraseze de avantajele pe care le obținuseră în secolele anterioare prin dominarea lor a spațiului românesc și, implicit, a întreg sud-estului european.

Unirea celor două state românești extracarpătice devenea pentru statele occidentale un garant, noul stat fiind capabil, în relații strânse cu Poarta, să bareze expansiunea rusă și, totodată, să-și apere propriul teritoriu. Statul național român trebuia să constituie – după expresia contelui Walewski, ministrul de externe al Franței – „bariera care să închidă Rusiei accesul în această parte a Orientului”²⁰. Formula unionistă susținută de Franța, cu toată adversitatea Turciei și Austriei și cu reticența Marii Britanii, a fost transpusă ca o soluție virtuală în Tratatul de pace de la Paris din 18/30 martie 1856. În aceste împrejurări, s-au deschis lucrările Congresului de pace de la Paris, de la 13/25 februarie 1856-18/30 martie 1856, sub președinția contelui Walewski, ministrul de externe al Franței. Participau Franța, Anglia, Sardinia, Turcia, Austria și Rusia. Dintre marile puteri lipsea Prusia, datorită împotrivirii Angliei. Delegații marilor puteri participante la Congres s-au pronunțat pentru sau împotriva Unirii Principatelor, conform propriilor lor interese și în funcție de politica de dominație și influență economică a fiecăreia, în această parte a Europei²¹.

Problema Unirii celor două țări românești a fost abordată de Franța în ședința din 8 martie, când chestiunea Principatelor s-a aflat pe ordinea de zi. Deschizând dezbaterile asupra acestei probleme, Walewski, președintele Congresului, a spus: „Înainte de a se atinge chestiunea Principatelor, este de cercetat dacă ele trebuie a trăi sub o organizație separată și dacă nu ar fi în interesul atât al acestor țări, cât și al Europei ca ele, să fie întrunite într-un singur stat”. Delegatul Angliei, Clarendon – se pare sub influența lui Napoleon al III-lea – a sprijinit propunerea lui mai afirmând că: „dorințele poporului trebuie luate în seamă”. Pe aceeași poziție s-a situat și Orlov, delegatul Rusiei; reprezentantul Austriei, Buol a răspuns că: „nu se poate lua vreo hotărâre, fără a se consulta mai întâi doleanțele poporului”, iar reprezentantul Turciei, Ali Pașa s-a pronunțat categoric împotriva Unirii. Așa a apărut la Congres ideea convocării unui plebiscit care să facă știute dorințele românilor. „Astfel Austria și Turcia, scria istoricul Riker, își frânseră armele în propriile lor mâini”²². După lungi dezbateri, la 30 martie 1856, s-a semnat la Paris,

¹⁹ *Ibidem*, p. 57.

²⁰ *Acte și documente relative la istoria renascerei României*, II, p. 1105.

²¹ Vezi: Gheorghe Platon, *Istoria modernă a României*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1985, p. 156.

²² T.W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România*, București, 1940, p. 68.

Tratatul de pace care în problema Principatelor stabilea următoarele: desființarea protectoratului Rusiei, instituit în urma păcii de la Adrianopole; de asemenea, Principatele sunt scoase de sub tutela Rusiei și puse sub garanția celor șapte puteri (dar rămânând sub suzeranitatea Turciei); se statua înființarea (cu sediul la București) a unei comisii alcătuite din reprezentanții statelor semnatare, cu sarcina de a cerceta starea internă a țării și a face propuneri cu privire la reorganizare; s-a hotărât ca sudul Basarabiei, județele Cahul, Ismail și Bolgrad, să reentre în componența Moldovei; s-a prevăzut libertatea navigației pe toată întinderea Dunării și pentru toate statele riverane; de asemenea, s-a hotărât crearea unei Comisii provizorii, alcătuită din cei șapte, cu atribuția de a asigura navigația pe porțiunea de fluviu de la Isaccea până la vărsarea în Marea Neagră; convocarea unor Adunări (Divanuri) ad-hoc investite cu dreptul de a se pronunța în problema unirii. Convocarea lor este lăsată în seama Turciei, cu concursul reprezentanților marilor puteri la Constantinopol; se prevedea evacuarea trupelor austriece; se mai prevedea dreptul la armată națională, libertatea legislației și a cultelor ș.a²³.

În concluzie, Congresul nu acceptase Unirea, dar prin hotărârile lui permitea mișcării unioniste realizarea ei. Lupta pentru Unire intră într-o fază nouă, antrenând activ largi pături sociale, masele populare, toate spiritele înaintate ale societății românești, care înțelegeau să acționeze energic, atât pe plan intern, cât și pe plan extern, pentru fructificarea integrală a posibilităților create de hotărârea adoptată de Congresul de la Paris, în legătură cu consultarea dorinței locuitorilor Moldovei și Munteniei în privința viitorului lor. Personalități ca Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Vasile Alecsandri, C.A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac se situează în primele rânduri ale luptei pentru Unire.

Unirea Principatelor devenea scopul imediat și imperios necesar de îndeplinit de către toți românii. Mai mult, arhimandritul Neofit Scriban considera că Unirea Principatelor era chiar în avantajul Turciei, întrucât va avea o pavăză spre nord contra invadării teritoriului său; iar Austria va avea și ea foloase, dată fiind tendința slavilor din nord de a se uni cu cei din sud²⁴.

²³ Vladimir Osiac, *op. cit.*, p. 134-135.

²⁴ *Unitatea națională a Românilor în epoca modernă. 1821-1918*, București, Editura Academiei, 1985, p. 107.